

Bureau woordvoering kabinetsformatie
t.a.v. prof. dr. E. Dijkgraaf en drs. R. Van Zwol
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

CC: Vaste Kamercommissie van Binnenlandse Zaken

Onderwerp: *Investeer in de decentrale democratie*

Den Haag, 19 april 2024

Geachte heren Dijkgraaf en Van Zwol,

U heeft beiden van de Tweede Kamer de opdracht gekregen om de mogelijkheid te onderzoeken van een programkabinet, op basis van een akkoord op hoofdlijnen tussen de fracties PVV, VVD, NSC en BBB. Een akkoord dat kan rekenen op een zo breed mogelijke steun in de volksvertegenwoordiging. In het verslag van oud-informateur Puffers is het thema 'goed bestuur' benoemd waarover de onderhandelende partijen concrete afspraken willen maken over de te bereiken doelen, de problemen die daarvoor moeten worden opgelost en de richting waarin die oplossing moet worden gezocht.

De beroeps- en belangenverenigingen in het decentraal bestuur, zowel op lokaal als op provinciaal en waterschapsniveau, vragen uw aandacht voor de volgende problemen en mogelijke oplossingen. **Want er is serieus iets aan de hand in het openbaar bestuur.** Het gaat dan specifiek over het functioneren van onze democratie en het goed in kunnen vullen van de rol van bestuurder of volksvertegenwoordiger.

- De aantrekkelijkheid van de ambten staat onder druk. Steeds minder mensen willen een politiek ambt bekleden. De spanning op de uitvoeringskracht van decentrale overheden is direct merkbaar in de werkdruk en ondersteuning van de ambtsdragers. Als we nu niet structureel investeren, boeten de decentrale democratieën aan kwaliteit en gezag in en hebben we in de toekomst onvoldoende ambtsdragers die weten hoe ze het 'ambacht' goed kunnen uitvoeren;
- De Raad voor het Openbaar Bestuur heeft zich de afgelopen jaren in verschillende adviesrapporten en publicaties gebogen over het functioneren van de democratie in gemeenten en provincies. De ROB heeft daarbij gewezen op de paradox dat met de decentralisatie van taken naar het decentraal bestuur het belang van de gemeenteraad en provinciale staten is toegenomen, terwijl het werk als decentrale volksvertegenwoordiger daarmee inhoudelijk complexer en praktisch steeds lastiger is te combineren met baan en privéleven. Investeren in de ondersteuning van de volksvertegenwoordiging is daarom essentieel.

- De druk op mensen in het openbaar bestuur is de afgelopen jaren toegenomen: in 2014 had zo'n 20% van de politieke ambtsdragers te maken met vormen van verbale/fysieke agressie, intimidatie en bedreigingen. In 2022 zijn deze cijfers verdubbeld. Deze cijfers schrikken geïnteresseerden in een politiek ambt af. Ook ambtenaren, van BOA's, tot balie-medewerkers, tot ambtenaren op participatieavonden, ondervinden hetzelfde. Er is sprake van een negatieve spiraal.
- De zittingsduur van volksvertegenwoordigers is relatief kort. In gemeenteraden - de kweekvijver voor wethouders en burgemeesters - zien we dat bij elke verkiezingen bijna de helft van de raadsleden wordt vervangen. Bij provinciale staten zit 2/3 slechts één periode van vier jaar. Daarnaast vertrekt tussentijds ook nog ongeveer 20% van de statenleden i.v.m. werk, verhuizing of onvoldoende tijd. Ook in het waterschap zien we deze ontwikkelingen terug. Hierdoor neemt het collectief geheugen af en dat heeft direct zijn weerslag op de sturende en controlerende rol van de volksvertegenwoordiging.
- Ook het onvrijwillig tussentijds vertrek van dagelijks bestuurders is helaas aan de orde van de dag. Ter illustratie: Met elke verkiezing keert de helft van alle wethouders niet terug en gedurende de bestuursperiode treedt nog eens 55% af. Gemiddeld zit een wethouder daardoor nog maar twee jaar en tien maanden. Een vergelijkbare ontwikkeling is ook zichtbaar bij gedeputeerden. Hierdoor wordt het dagelijks bestuur kwetsbaar en staat de continuïteit van bestuur onder druk.
- De tijd dat politieke partijen zelf voor vakbekwame bestuurders en volksvertegenwoordigers zorgden, is veranderd. Training en scholing zijn steeds minder een taak van politieke partijen. Door de grote omloopsnelheid en de hoge werkdruk in het openbaar bestuur is het 'afkijken en meelopen' bij een ervaren ambtsdrager of in een fractie een stuk lastiger dan vroeger.

Wij juichen het toe dat de onderhandelende partijen het thema 'goed bestuur' centraal willen stellen om hierover concrete afspraken te maken. Als beroeps- en belangenverenigingen zitten we niet stil om de problemen alleen te beschouwen. We zoeken ook naar oplossingen, mede gelet op onze expertise ten aanzien van training en toerusting van ambtsdragers. We zouden met de nieuwe minister van BZK graag zoeken naar verbeteringen ten aanzien van de positie van ambtsdragers in het openbaar bestuur. Dat geldt voor elke geleding: gemeenten, provincies en waterschappen.

Een stevige agenda is nodig om in de toekomst goede bestuurders en volksvertegenwoordigers te hebben die het 'ambacht' in het openbaar bestuur willen en kunnen uitvoeren. Juist met het oog op een goed functionerende democratie waarbij mensen vertrouwen kunnen opbouwen in hun volksvertegenwoordigers. De agenda zou onder andere moeten gaan over het duurzaam aantrekkelijk maken van de ambten door kwalitatieve en toegankelijke professionalisering voor/van bestuurders, door adequate ondersteuning en toerusting van volksvertegenwoordigers en door een goede rechtspositie die past bij het huidige tijdsgewricht en een gezonde en veilige werkomgeving voor iedereen werkzaam in het openbaar bestuur.

Deze oproep staat los van inhoudelijke thema's die binnen de decentrale overheden spelen. Want er kunnen prachtige plannen op de inhoud liggen, maar zonder mensen die hart hebben voor de democratie en zich willen inzetten voor de samenleving, komt alles stil te staan en kalft het vertrouwen verder af.

Wij zijn van harte bereid om een rol te vervullen in mogelijke oplossingen en spreken de verwachting uit dat in het akkoord op hoofdlijnen ook aandacht is voor deze kant van onze democratie. Als we met elkaar een duurzame aantrekkelijkheid van de ambten willen realiseren, is een substantiële en structurele extra investering noodzakelijk. Op deze wijze krijgt de probleemstelling ook aandacht in de nadere uitwerking die dan door het nieuwe kabinet wordt gemaakt. **We hopen tevens dat de Tweede Kamer vinger aan de pols wil houden dat er ook echt werk van gemaakt wordt om de uitdagingen voor de toekomst goed in te vullen.**

Hoogachtend,

Statenlidnu

Harold van de Velde, *voorzitter*

Vereniging Waterschapsbestuurders

Yvonne Schram, *voorzitter*

Kring Voorzitters van Waterschappen

Marijn Ornstein, *voorzitter*

Nederlandse Vereniging voor Raadsleden

Hanneke Willemstein, *voorzitter*

Wethoudersvereniging

Alex Boomgaars, *voorzitter*

Vereniging van Griffiers

Kirsten ten Cate, *voorzitter*

Vereniging van Gemeentesecretarissen

Pim van Vliet, *voorzitter*

Nederlands Genootschap van Burgemeesters

Liesbeth Spies, *voorzitter*